

<https://doi.org/10.31891/PT-2024-2-16>

УДК 159.97:616.89

В'ячеслав ГАВРИЛЬКЕВИЧ

кандидат психологічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9473-7844>

e-mail: gavrilkevich@gmail.com

Людмила МЕЛЬНИК

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Хмельницький національний університет
e-mail: ljuda-melnik@ukr.net

Станіслав КРУК

кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія
Державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-7453-1918>
e-mail: slkruk19@gmail.com

ДІАГНОСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ФОБІЇ: ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Стаття присвячена проблемі діагностики соціальної фобії. Представлено огляд зарубіжних наукових публікацій, присвячених психологічній діагностиці соціальної фобії. З'ясовано, що для діагностики соціальної фобії нині є такі інструменти: «Анкета страху», яка містить підшкалу соціальної фобії; «Шкала соціальної фобії» (SPS); «Шкала соціальної взаємодії» (SIAS); «Опитувальник соціальної фобії та тривоги» (SPAI); «Опитувальник соціальної фобії» (SPIN), заходи когнітивної оцінки, які включають оцінку самоствердження, ірраціональних переконань, атрибуцій, схем, очікувань та зосередження на собі уваги; заходи поведінкової оцінки, такі, як: поведінкові інтерв'ю, опитувальник самооцінки, щоденники самоконтролю та поведінкове спостереження соціальної ефективності, імпрізоване мовленнєве завдання.

***Ключові слова:** соціальна тривожність, соціальна фобія, діагностика соціальної фобії, діагностичні інструменти, опитувальники, шкали.*

Viacheslav HAVRYLKEVYH, Liudmyla MELNYK

Khmelnyskyi National University

Stanislav KRUK

The Bohdan Khmelnytskyi National Academy
of the State Border Guard Service of Ukraine

DIAGNOSIS OF SOCIAL PHOBIA: LITERATURE REVIEW

The article is devoted to the problem of psychological diagnosis of social phobia. When reviewing scientific works published in Ukrainian scientific publications over the past 14 years, no publications were found devoted to the review of modern methods of psychological diagnosis of social phobias.

The purpose of the article is to conduct a review of foreign scientific literature and find out what are the modern methods of diagnosing social phobia.

An overview of foreign scientific publications devoted to psychodiagnostic tools for the study of social phobia is presented. It was found that the following tools are currently

available for the diagnostic assessment of social phobia: *The Fear Questionnaire* developed by Marks and Mathews (1979), this questionnaire contains a social phobia subscale that measures avoidance of social situations; *The Social Phobia Scale (SPS)* and *The Social Interaction Anxiety Scale (SIAS)* developed by Mattick and Clarke; *The Social Phobia and Anxiety Inventory (SPAI)* developed by Turner et al. (1989); *The Social Phobia Inventory (SPIN)* proposed by Connor et al. (2000); cognitive assessment of social anxiety and social phobia (this assessment includes the following measurements as self-statements, irrational beliefs, attributions, schemata, expectancies, and self-focused attention); behavioral assessment of social anxiety and social phobia, including: behavioral interviews, self-report inventories (the questionnaire measures are inventories of general fear and anxiety, social anxiety, shyness, and social skill and behavior), self-monitoring diaries, behavioral observation of social performance, and an impromptu speech task.

The prospects of further research in order to investigate the ways of overcoming social phobia in teenagers are indicated.

Key words: social anxiety, social phobia, diagnosis of social phobia, diagnostic tools, questionnaires, scales.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

За умов воєнної агресії та соціально-економічної нестабільності в країні спостерігається зростання рівня тривожних розладів серед населення. Особливо гостро це проявляється в підлітковому віці, для якого є характерною підвищена емоційна чутливість та вразливість. В умовах воєнних дій підлітки зазнають впливу численних травматичних подій та хронічного стресу, що може порушувати їхню соціалізацію та особистісний розвиток. Одним із проявів порушення соціалізації у підлітковому віці є соціальна фобія (соціофобія). Ця назва об'єднує цілу групу різних страхів, тому деколи використовують і поняття «соціальні фобії».

Соціальні фобії – досить поширена група фобій, до яких належать різноманітні страхи, пов'язані із соціальним функціонуванням. Як зазначають Н. Пшук і співавтори, соціальними фобіями уражено від 3% до 13% населення. Найбільш поширеними соціальними фобіями є страх публічних виступів, страх складання іспитів, страх спілкування з особами протилежної статі, страх виконання якихось дій на людях, страх перед особами, які є вищими за посадою, страх почервоніти, проявити незручність або збентеження у суспільстві. Соціальні фобії зазвичай починають проявлятися у підлітковому та юнацькому віці [5, с. 175-176].

На нашу думку, дослідження особливостей діагностики соціальної фобії надасть можливість кращого розуміння того, як виявляти це небажане явище для подальшого його подолання.

Аналіз досліджень та публікацій

О. Гнатишина дослідила поширеність соціальних страхів серед студентської молоді [2]. В. Пономарьова дослідила соціальну фобію, обтяжену вживанням психоактивних речовин, у підлітків [4]. Л. Стукан з'ясувала місце соціальної фобії в загальній структурі невротичних розладів у підлітків [6], а також дослідила причини, умови, механізми формування соціальних фобій у підлітків, їх психокорекцію та психопрофілактику [7]. Н. Харченко і Л. Лавренюк описали особливості соціалізації підлітків у розрізі соціальної компетентності та соціальних страхів [8]. О. Шопша і Т. Пономаренко з'ясували особливості формування соціальної фобії у підлітковому віці [9]. А. Петрова представила психологічну модель корекції соціальної тривоги молоді [3]. О. Аврамчук на підставі огляду літератури визначила роль інтроверсії, поведінкової інгібіції та сором'язливості у патогенезі соціального тривожного розладу [1]. С. Юрченко дослідила соціально-психологічні чинники прояву страху спілкування у молоді [10].

Переглянувши наукові праці, які були опубліковані у вітчизняній науковій літературі за останні 14 років, ми не знайшли публікацій, присвячених сучасним методам психологічної діагностики соціальних фобій.

Формулювання цілей статті

Мета статті – здійснити огляд зарубіжної наукової літератури та з'ясувати, які є сучасні методи діагностики соціальної фобії.

Виклад основного матеріалу

З 1980 року, коли у третьому виданні Діагностичного та статистичного посібника з психічних розладів (DSM-III; Американська психіатрична асоціація, 1980) соціальна фобія була виділена як окремий тривожний розлад, зарубіжними науковцями було проведено і опубліковано низку дослідницьких робіт, присвячених діагностиці зазначеного розладу.

У статті Barry J. Ries et al. (1998) [21] ми знайшли досить детальний огляд існуючих на той час діагностичних інструментів для оцінки соціальної тривожності та фобії. «Анкета страху», яку розробили Marks and Mathews (1979), містить підшкалу соціальної фобії, яка вимірює уникнення соціальних ситуацій. Інші старіші, але широко використовувані інструменти включають «Шкалу соціального уникнення та дистресу» – The Social Avoidance and Distress Scale (SAD) і «Шкалу страху негативної оцінки» – The Fear of Negative Evaluation Scale (FNE), які розробили Watson and Friend (1969) та «Особистий звіт

про впевненість як спікера» – The Personal Report of Confidence as a Speaker (PRCS), який запропонував Paul (1966). Пізніше в літературі були представлені емпірично розроблені інструменти, спеціально розроблені для оцінки соціальної фобії: «Шкала соціальної фобії» – The Social Phobia Scale (SPS) і «Шкала соціальної взаємодії» – The Social Interaction Anxiety Scale (SIAS), які запропонували Mattick і Clarke, і «Опитувальник соціальної фобії та тривоги» – The Social Phobia and Anxiety Inventory (SPAI), який розробили Turner et al. (1989). Ці шкали усувають низку недоліків попередніх шкал (Кокс і Свінсон, 1995; Макнейл та ін., 1995).

Mattick і Clarke розробили SPS і SIAS для спільного використання в оцінці соціальної фобії. SPS оцінює побоювання бути підданим ретельному розгляду або спостереженню з боку інших, тоді як SIAS вимірює тривогу щодо міжособистісних взаємодій. Значні позитивні кореляції були зареєстровані між SPS, SIAS та іншими усними показниками соціальної тривожності. Показано, що SPS окремо (Mattick і Peters, 1988) і в поєднанні з SIAS (Mattick et al., 1989) чутливі до впливу когнітивних і поведінкових методів лікування. Cox і Ross також схвалили SPS і SIAS як чутливі показники результатів при оцінці ефективності когнітивно-поведінкового лікування. Підтримка користі цих шкал також була знайдена в дослідженнях соціальної фобії з використанням критеріїв DSM-III-R (APA, 1987). Heimberg et al. (1992) повідомили, що як SPS, так і SIAS відрізняли людей із соціальною фобією від громадських волонтерів і суттєво корелювали з іншими показниками соціальної фобії та соціальної тривожності. Крім того, SIAS розрізняла пацієнтів із генералізованою та негенералізованою соціальною фобією [21].

SPAI – це інструмент самооцінки, який оцінює специфічні соматичні симптоми, когнітивні здібності та поведінку уникнення та втечі, які часто супроводжують соціальну фобію. Деталі конструкції SPAI надано Turner et al. (1989). SPAI продемонстрував високу надійність тесту-повторного тестування протягом 2-тижневого періоду, добру внутрішню послідовність, хорошу здатність розрізняти групи пацієнтів (Turner та ін., 1989) та адекватну одночасну та зовнішню валідність (Beidel та ін., 1989 [15]). SPAI також продемонстрував свою чутливість як вимірювання результату лікування (Taylor et al., 1997; Cox and Ross) [21].

SPAI включає дві підшкали: соціальна фобія та агорафобія. Підшкала соціальної фобії вимірює когнітивні, поведінкові та соматичні симптоми соціальної тривожності та фобії. Страх, пов'язаний із подіями, яких люди з агорафобією зазвичай уникають (наприклад,

переповнені кімнати, очікування в чергах), оцінюється за субшкалою агорафобії, яка використовується як супресорна змінна для контролю за тривогою в соціальних ситуаціях, яка більше пов'язана з агорафобією, ніж із соціальною фобією. Різниця (або загальна) оцінка SPAI розраховується шляхом віднімання субшкали агорафобії з субшкали соціальної фобії [21].

D. Beidel et al. (1989) перевірили надійність імпровізованого мовленнєвого завдання для оцінки соціальної фобії. У їхньому дослідженні люди з соціальною фобією повинні були взяти участь у двох імпровізованих мовленнєвих завданнях, запланованих з інтервалом в один тиждень. Була оцінена достовірність психологічних, когнітивних і поведінкових змінних, зібраних під час виступу. Результати показали, що дані, зібрані під час цього завдання, були послідовними протягом двох періодів оцінювання, що вказує на надійність цієї процедури для поведінкової оцінки соціальної фобії. [13]

Diane B. Arnkoff і Carol R. Glass (1989) зробили огляд основних інструментів когнітивної оцінки, розроблених для дослідження соціальної тривожності та соціальної фобії. Розглянуті ними інструменти оцінюють самоствердження, ірраціональні переконання, атрибуції, схеми, очікування та зосередження на собі уваги. Дослідники вважають, що такі заходи когнітивної оцінки необхідні для більш повного розуміння соціальної фобії [12].

Carol R. Glass і Diane B. Arnkoff (1989) також зробили огляд важливих питань та часто використовуваних або перспективних заходів для поведінкової оцінки соціальної тривожності та соціальної фобії, зокрема таких, як: поведінкові інтерв'ю, опитувальник самооцінки, щоденники самоконтролю та поведінкове спостереження соціальної ефективності. Серед показників опитувальника включені описи загального страху та тривоги, соціальної тривожності, сором'язливості та соціальних навичок і поведінки. Дослідники розглянули питання надійності, валідності та користі цих заходів [17].

Deborah C. Beidel et al. (1989) з'ясували одночасну валідність з клінічною вибіркою Опитувальника соціальної фобії і тривоги [14]. У зазначеній вище праці Deborah C. Beidel та співавтори провели два дослідження. У першому досліджено кореляцію SPAI із щоденною соціальною поведінкою клінічної вибірки соціальної фобії. Результати показали, що SPAI забезпечує обґрунтовану індикацію дистресу, який відчувається під час щоденних соціальних зустрічей, у трьох вимірах: поведінка, когнітивні функції та загальний дистрес. У другому дослідженні з'ясовано валідність SPAI щодо соматичної реакції та поведінки уникання соціальної фобії. Результати показали, що

соматичні елементи SPAI пов'язані із соматичною реакцією хворих на соціальну фобію, і що ефективність SPAI пов'язана з поведінкою уникнення в завданні, що викликає тривогу.

Barry J. Ries et al. (1998) здійснили оцінку інструментів вербального звіту про соціальну фобію, таких як: Шкала соціальної фобії (SPS), Шкала соціальної взаємодії (SIAS) і Опитувальник соціальної фобії і тривоги (SPAI). Зазначені автори дослідили взаємозв'язок цих трьох сучасних інструментів словесного звіту про соціальну фобію один з одним, а також з когнітивними критеріями поведінки та самозвіту. Як і очікувалося, три шкали соціальної фобії були суттєво взаємокорельовані, хоча вони відрізнялися за своїм відношенням до поведінкових та когнітивних показників. Зокрема, SPS мала значний негативний зв'язок із часом, витраченим на тест оцінки мовленнєвої поведінки. Чим вищими були показники тривожності за SPS, тим менше часу пацієнти витрачали на імпровізовану промову перед невеликою аудиторією. SIAS постійно пов'язувалася з негативними та позитивними думками, які висловлювали собі в тестах оцінки поведінки мовлення та розмови. Усі інструменти відрізняли пацієнтів із мовленнєвою фобією від пацієнтів із генералізованою соціальною фобією та уникаючим розладом особистості; однак лише SPAI та SIAS відрізняли першу групу від осіб із генералізованою соціальною фобією, але не без уникаючого розладу особистості. Усі три інструменти соціальної фобії були чутливими до змін лікування [21].

Peters Lorna (2000) дослідив дискримінаційну валідність SPAI, SPS і SIAS. Хоча всі три вимірювання змогли виявити відмінності між пацієнтами з соціальною фобією та пацієнтами з панічним розладом з агорафобією або без неї, логістичний регресійний аналіз показав, що SPAI, але не SPS і SIAS, був значущим предиктором приналежності до групи соціальної фобії. Аналіз також показав, що SPAI є кращим показником для розрізнення соціальної фобії та панічного розладу з агорафобією та без неї [20].

Osório Flávia L. et al. (2010) здійснили оцінку психометричних властивостей «Опитувальника соціальної фобії» (The Social Phobia Inventory) у студентів університету. Їхня мета полягала в тому, щоб проаналізувати психометричні властивості SPIN у бразильсько-португальській версії щодо одночасної/розбіжної валідності, дискримінаційної валідності, конструктивної валідності та факторного аналізу.

The Social Phobia Inventory (SPIN) запропонували Connor et al. (2000). SPIN показав адекватну внутрішню послідовність і одночасну валідність з різними інструментами авто- та гетерооцінки соціальної

фобії. Дискримінаційна валідність показала чутливість від 0,84 до 0,86 і специфічність від 0,84 до 0,87 для граничних нот між 19 і 21. Факторний аналіз показав наявність змінної кількості факторів як функції різних зразків. Висновки Досліджувана версія SPIN є цілком адекватною для використання в контексті студентів бразильських університетів, які віддають перевагу скринінгу соціальної фобії [18].

Brian E. Bunnell et al. (2013) емпірично дослідили інваріантність вимірювання соціальної фобії та тривоги за допомогою Опитувальника соціальної фобії та тривоги (The Social Phobia and Anxiety Inventory – SPAI). За результатами проведеного дослідження Brian E. Bunnell і співавтори зробили такі висновки: 1) SPAI еквівалентно вимірює соціальну тривожність у групах із соціальною фобією і контрольних групах; 2) SPAI однаково вимірює соціальну тривожність у жінок і чоловіків; 3) соціальна тривожність у цих груп сприймається однаково; 4) доцільно використовувати SPAI для порівняння цих груп щодо тяжкості соціальної тривоги [16].

Georgia Panayiotou et al. (2017) запропонували альтернативну факторну аналітичну структуру Опитувальника соціальної фобії та тривоги (SPAI). Зазвичай він оцінюється шляхом усереднення підпунктів 23 запитань про соціальну фобію. G. Panayiotou і співавтори запропонували використовувати всі 109 елементів для отримання клінічно значущої інформації. Використання всіх елементів визначає контексти, де з'являється соціальна тривожність. Цей багатометодний підхід із багатьма ознаками підвищує корисність SPAI. Автори зробили висновок, що використання всіх окремих запитань SPAI може охопити ширший спектр соціальних страхів, пов'язаних із соціальною тривожністю, ніж використання середнього значення пунктів, що має наслідки для розуміння та клінічної оцінки соціальної тривоги [19].

M. Apostolakis et al. (2022) зазначають, що у низці досліджень на сьогодні вивчаються аспекти соціальної фобії та тривоги у підлітків. Було розроблено різноманітні інструменти разом із їх скороченими версіями, які використовуються для оцінки соціальної тривожності (СТ), але мало досліджень було присвячено типам страхів, які вони оцінюють. Через відмінності у змісті безлічі інструментів розглядаються різні аспекти СТ, і це призводить до плутанини під час дослідження зв'язку між СТ та іншими конструктами. Метою цього дослідження було вивчити психометричні властивості скороченого опитувальника соціальної фобії та тривоги SPAI-23 у підлітків греко-кіпрської спільноти та описати розміри соціальних страхів у цьому віці. У дослідженні брали участь сімсот двадцять один студент-підліток з Кіпру (середній вік: 15,5 років, діапазон: 13-19 років, 64 % дівчат).

Учасники заповнили, серед іншого, скорочену версію опитувальника соціальної фобії та тривоги (SPAI-23). Дослідницький факторний аналіз SPAI-23 виявив досить схожу структуру з оригінальною анкетой (SPAI). Після оцінки альтернативних рішень було визначено три фактори соціальної фобії, що описують різні ситуації соціального страху (продуктивність, взаємодію та присутність у соціальному контексті) та один фактор агорафобії. Висновки були перевірені за допомогою підтверджувального факторного аналізу, тестування альтернативних моделей. Загалом результати співпадають з нещодавніми доказами щодо вибірок молоді та сприяють значному розумінню більш складних та персоналізованих оцінок [11].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Для діагностичної оцінки соціальної фобії нині є такі інструменти: «Анкета страху», яку розробили Marks and Mathews (1979), вона містить підшкалу соціальної фобії, яка вимірює уникнення соціальних ситуацій; «Шкала соціальної фобії» (SPS) і «Шкала соціальної взаємодії» (SIAS), які розробили Mattick і Clarke; «Опитувальник соціальної фобії та тривоги» (SPAI), який створили Turner et al. (1989); «Опитувальник соціальної фобії» (SPIN), який запропонували Connor et al. (2000); заходи когнітивної оцінки, розроблені для дослідження соціальної тривожності та соціальної фобії, ці заходи включають оцінку самоствердження, ірраціональних переконань, атрибуцій, схем, очікувань та зосередження на собі уваги; заходи поведінкової оцінки соціальної тривожності та соціальної фобії, зокрема такі, як: поведінкові інтерв'ю, опитувальник самооцінки (серед показників опитувальника включені описи загального страху та тривоги, соціальної тривожності, сором'язливості та соціальних навичок і поведінки), щоденники самоконтролю та поведінкове спостереження соціальної ефективності, імпровізоване мовленнєве завдання.

Перспективи подальших досліджень ми бачимо в тому, щоб дослідити шляхи подолання соціальної фобії у підлітків.

Література

1. Аврамчук О. Роль інтроверсії, поведінкової інгібіції та сором'язливості у патогенезі соціального тривожного розладу: огляд літератури. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки.* 2022. Вип. 1. С. 84-93. DOI:

<https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2022-1-11> (дата звернення: 02.10.2024).

2. Гнатишина О. М. Поширеність соціальних страхів серед студентської молоді. *Актуальні питання сучасної психіатрії і наркології*: зб. наук. праць Ін-ту неврології, психіатрії та Харківського нац. ун-ту наркології АМН України і Харківської обл. клінічної психіатричної лікарні № 3 (Сабурової дачі), присвячений 210-літтю Сабурової дачі. Київ–Харків, 2010. Т. 5. URL: www.psychiatry.ua/books/actual/paper023.htm (дата звернення: 09.11.2023).

3. Петрова А. С. Психологічна модель корекції соціальної тривоги молоді. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 229. С. 196-204. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Пономарьова В. В. Соціальна фобія, обтяжена вживанням психоактивних речовин, у підлітків: автореф. дис. ... канд. мед. наук: спец. 14.01.16 / ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України». Харків, 2013. 23 с.

5. Пшук Н. Г., Стукан Л. В., Белов О. О. Психіатрія та наркологія: навч.-метод. посіб. для студ. стоматол. фак-ту. Вінниця: Вінницький нац. мед. ун-т ім. М. І. Пирогова, 2016. 313 с.

6. Стукан Л. В. Місце соціальної фобії в загальній структурі невротичних розладів у підлітків. *Архів психіатрії*. 2015. Т. 11, № 1 (40). С. 84-87.

7. Стукан Л. В. Причини, умови, механізми формування соціальних фобій у підлітків, їх психокорекція та психопрофілактика: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 19.00.04. / Харк. мед. акад. післядиплом. освіти. Харків, 2016. 20 с.

8. Харченко Н. А., Лавренюк Л. І. Особливості соціалізації підлітків у розрізі соціальної компетентності та соціальних страхів. *Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти*. 2019. С. 306-314. URL: <http://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/download/99/96> (дата звернення: 02.10.2024).

9. Шопша О. Л., Пономаренко Т. М. Особливості формування соціальної фобії у підлітковому віці. *The 2nd International scientific and practical conference «Results of modern scientific research and development»* (May 2-4, 2021). Madrid, Spain: Barca Academy Publishing, 2021. С. 402-408. URL: <http://surl.li/udyih> (дата звернення: 02.10.2024).

10. Юрченко С. Ю. Соціально-психологічні чинники прояву страху спілкування у молоді. *Досягнення сучасної психологічної науки і*

практики: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (Вінниця, 26 березня 2020). Вінниця, 2020. С. 126-129. URL: <https://jamp.donnu.edu.ua/article/view/7900> (дата звернення: 02.10.2024).

11. Apostolakis M., Theodorou M., Neophytou K., Panayiotou G. Measuring social phobia symptoms in a community sample of adolescents: An examination of the psychometric properties of the SPAI-23. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1002221> (дата звернення: 21.10.2023).

12. Arnkoff D. B., Glass C. R. Cognitive assessment in social anxiety and social phobia. *Clinical Psychology Review*. 1989. Vol. 9, Issue 1. P. 61-74. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(89\)90047-0](https://doi.org/10.1016/0272-7358(89)90047-0) (дата звернення: 02.10.2024).

13. Beidel D. C., Turner S. M., Jacob R. G., Cooley M. R. Assessment of social phobia: Reliability of an impromptu speech task. *Journal of Anxiety Disorders*. 1989. Vol. 3, Issue 3. P. 149-158. DOI: [https://doi.org/10.1016/0887-6185\(89\)90009-1](https://doi.org/10.1016/0887-6185(89)90009-1) (дата звернення: 02.10.2024).

14. Beidel D. C., Borden J. W., Turner S. M., Jacob R. G. The social phobia and anxiety inventory: concurrent validity with a clinic sample. *Behaviour Research and Therapy*. 1989. Vol. 27, Issue 5. P. 573-576. DOI: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(89\)90093-4](https://doi.org/10.1016/0005-7967(89)90093-4) (дата звернення: 28.10.2023).

15. Beidel D. C., Turner S. M., Stanley M. A., Dancu C. V. The social phobia and anxiety inventory: Concurrent and external validity. *Behaviour Therapy*. 1989. Vol. 20, Issue 3. P. 417-427. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(89\)80060-7](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(89)80060-7) (дата звернення: 28.10.2023).

16. Bunnell B. E., Joseph D. L., Beidel D. C. Measurement invariance of the Social Phobia and Anxiety Inventory. *Journal of Anxiety Disorders*. January 2013. Vol. 27, Issue 1. P. 84-91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.09.001> (дата звернення: 02.10.2024).

17. Glass C. R., Arnkoff D. B. Behavioral assessment of social anxiety and social phobia. *Clinical Psychology Review*. 1989. Vol. 9, Issue 1. P. 75-90. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(89\)90048-2](https://doi.org/10.1016/0272-7358(89)90048-2) (дата звернення: 02.10.2024).

18. Osório F. L., Crippa J. A. S., Loureiro S. R. Evaluation of the psychometric properties of the Social Phobia Inventory in university students. *Comprehensive Psychiatry*. November–December 2010. Vol. 51, Issue 6. P. 630-640. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2010.03.004> (дата звернення: 28.10.2023).

19. Panayiotou G., Michaelides M. P., Theodorou M., Neophytou K. Identifying sub-categories of social fears using an alternative factor analytic structure of the Social Phobia and Anxiety Inventory. *Psychiatry Research*. May 2017. Vol. 251. P. 304-311. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.02.040> (дата звернення: 02.10.2024).
20. Peters Lorna. Discriminant validity of the Social Phobia and Anxiety Inventory (SPAI), the Social Phobia Scale (SPS) and the Social Interaction Anxiety Scale (SIAS). *Behaviour Research and Therapy*. 1 September 2000. Vol. 38, Issue 9. P. 943-950. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(99\)00131-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00131-X) (дата звернення: 28.10.2023).
21. Ries B. J., McNeil D. W., Boone M. L., Turk C. L., Carter L. E., Heimberg R. G. Assessment of contemporary social phobia verbal report instruments. *Behaviour Research and Therapy*. 1 October 1998. Vol. 36, Issue 10. P. 983-994. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(98\)00078-3](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00078-3) (дата звернення: 28.10.2023).

References

1. Avramchuk O. Rol introversii, povedinkovoi inhibitsii ta soromiazlyvosti u patohenezi sotsialnoho tryvozhnogo rozladu: ohliad literatury. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Psykholohichni nauky*. 2022. Vyp. 1. S. 84-93. DOI: [10.32999/ksu2312-3206/2022-1-11](https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2022-1-11) (data zvernennia: 02.10.2024).
2. Hnatyshyna O. M. Poshyrenist sotsialnykh strakhiv sered studentskoi molodi. *Aktualni pytannia suchasnoi psykhiatrii i narkolohii*: zb. nauk. prats In-tu nevrolohii, psykhiatrii ta Kharkivskoho nats. un-tu narkolohii AMN Ukrainy i Kharkivskoi obl. klinichnoi psykhiatrychnoi likarni № 3 (Saburovoi dachi), prysviachenyi 210-littiu Saburovoi dachi. Kyiv–Kharkiv, 2010. T. 5. URL: www.psychiatry.ua/books/actual/paper023.htm (data zvernennia: 09.11.2023).
3. Petrova A. S. Psykholohichna model korektsii sotsialnoi tryvohy molodi. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*. 2020. № 229. S. 196-204. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29> (data zvernennia: 02.10.2024).
4. Ponomarova V. V. Sotsialna fobii, obtiazhena vzhyvanniam psykhoaktyvnykh rechovyn, u pidlitkiv: avtoref. dys. ... kand. med. nauk: spets. 14.01.16 / DU «Instytut nevrolohii, psykhiatrii ta narkolohii NAMN Ukrainy». Kharkiv, 2013. 23 s.
5. Pshuk N. H., Stukan L. V., Belov O. O. Psykhiatriia ta narkolohiia: navch.-metod. posib. dlia stud. stomatol. fak-tu. Vinnytsia: Vinnytskyi nats. med. un-t im. M. I. Pyrohova, 2016. 313 s.
6. Stukan L. V. Mistse sotsialnoi fobii v zahalnyi strukturi nevrotichnykh rozladiv u pidlitkiv. *Arkhiv psykhiatrii*. 2015. T. 11, № 1 (40). S. 84-87.
7. Stukan L. V. Prychyny, umovy, mekhanizmy formuvannia sotsialnykh fobii u pidlitkiv, yikh psykhokorektsiia ta psykhoprofilaktyka: avtoref. dys. ... kand. med. nauk: 19.00.04. / Khark. med. akad. psiadiyplom. osvity. Kharkiv, 2016. 20 s.
8. Kharchenko N. A., Lavreniuk L. I. Osoblyvosti sotsializatsii pidlitkiv u rozrizi sotsialnoi kompetentnosti ta sotsialnykh strakhiv. *Psykhoholichni, pedahohichni ta orhanizatsiini umovy zaprovadzhenia yevropeiskykh standartiv vyshchoi osvity*. 2019. S. 306-

314. URL: <http://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/download/99/96> (data zvernennia: 02.10.2024).
9. Shopsha O. L., Ponomarenko T. M. Osoblyvosti formuvannia sotsialnoi fobii u pidlitkovomu vitsi. *The 2nd International scientific and practical conference «Results of modern scientific research and development»* (May 2-4, 2021). Madrid, Spain: Barca Academy Publishing, 2021. S. 402-408. URL: <http://surl.li/udyih> (data zvernennia: 02.10.2024).
10. Yurchenko S. Yu. Sotsialno-psykholohichni chynnyky proiavu strakhu spilkuvannia u molodi. Dosiahnennia suchasnoi psykholohichnoi nauky i praktyky: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh (Vynnytsia, 26 bereznia 2020). Vynnytsia, 2020. S. 126-129. URL: <https://jamp.donnu.edu.ua/article/view/7900> (data zvernennia: 02.10.2024).
11. Apostolakis M., Theodorou M., Neophytou K., Panayiotou G. Measuring social phobia symptoms in a community sample of adolescents: An examination of the psychometric properties of the SPAI-23. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1002221> (дата звернення: 21.10.2023).
12. Arnkoff D. B., Glass C. R. Cognitive assessment in social anxiety and social phobia. *Clinical Psychology Review*. 1989. Vol. 9, Issue 1. P. 61-74. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(89\)90047-0](https://doi.org/10.1016/0272-7358(89)90047-0) (дата звернення: 02.10.2024).
13. Beidel D. C., Turner S. M., Jacob R. G., Cooley M. R. Assessment of social phobia: Reliability of an impromptu speech task. *Journal of Anxiety Disorders*. 1989. Vol. 3, Issue 3. P. 149-158. DOI: [https://doi.org/10.1016/0887-6185\(89\)90009-1](https://doi.org/10.1016/0887-6185(89)90009-1) (дата звернення: 02.10.2024).
14. Beidel D. C., Borden J. W., Turner S. M., Jacob R. G. The social phobia and anxiety inventory: concurrent validity with a clinic sample. *Behaviour Research and Therapy*. 1989. Vol. 27, Issue 5. P. 573-576. DOI: [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(89\)90093-4](https://doi.org/10.1016/0005-7967(89)90093-4) (дата звернення: 28.10.2023).
15. Beidel D. C., Turner S. M., Stanley M. A., Dancu C. V. The social phobia and anxiety inventory: Concurrent and external validity. *Behaviour Therapy*. 1989. Vol. 20, Issue 3. P. 417-427. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(89\)80060-7](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(89)80060-7) (дата звернення: 28.10.2023).
16. Bunnell B. E., Joseph D. L., Beidel D. C. Measurement invariance of the Social Phobia and Anxiety Inventory. *Journal of Anxiety Disorders*. January 2013. Vol. 27, Issue 1. P. 84-91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.09.001> (дата звернення: 02.10.2024).
17. Glass C. R., Arnkoff D. B. Behavioral assessment of social anxiety and social phobia. *Clinical Psychology Review*. 1989. Vol. 9, Issue 1. P. 75-90. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(89\)90048-2](https://doi.org/10.1016/0272-7358(89)90048-2) (дата звернення: 02.10.2024).
18. Osório F. L., Crippa J. A. S., Loureiro S. R. Evaluation of the psychometric properties of the Social Phobia Inventory in university students. *Comprehensive Psychiatry*. November–December 2010. Vol. 51, Issue 6. P. 630-640. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2010.03.004> (дата звернення: 28.10.2023).
19. Panayiotou G., Michaelides M. P., Theodorou M., Neophytou K. Identifying sub-categories of social fears using an alternative factor analytic structure of the Social Phobia and Anxiety Inventory. *Psychiatry Research*. May 2017. Vol. 251. P. 304-311. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.02.040> (дата звернення: 02.10.2024).
20. Peters Lorna. Discriminant validity of the Social Phobia and Anxiety Inventory (SPAI), the Social Phobia Scale (SPS) and the Social Interaction Anxiety Scale (SIAS). *Behaviour Research and Therapy*. 1 September 2000. Vol. 38, Issue 9. P. 943-950. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(99\)00131-X](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(99)00131-X) (дата звернення: 28.10.2023).
21. Ries B. J., McNeil D. W., Boone M. L., Turk C. L., Carter L. E., Heimberg R. G. Assessment of contemporary social phobia verbal report instruments. *Behaviour Research and Therapy*. 1 October 1998. Vol. 36, Issue 10. P. 983-994. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(98\)00078-3](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00078-3) (дата звернення: 28.10.2023).